

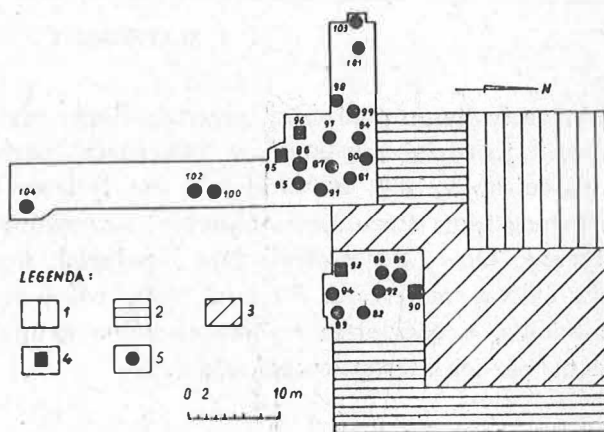
JANUSZ T. PODGÓRSKI

TYMCZASOWE WYNIKI BADAŃ WYKOPALISKOWYCH PROWADZONYCH W 1969 R. NA STANOWISKU 3 W JUSZKOWIE, W POW. GDAŃSKIM

W niniejszym sprawozdaniu przedstawiamy najważniejsze wyniki prac wykopaliskowych, prowadzonych na stan. 3 w Juszkowie, w pow. gdańskim¹. Prace te stanowiły kontynuację badań podjętych przez Muzeum

Ryc. 1. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Rozmieszczenie jam i palenisk odkrytych w 1969 r. na tle obszaru przebadanego w latach poprzednich: 1 — teren badań w 1966 r., 2 — teren badań w 1967 r., 3 — teren badań w 1968 r., 4 — palenisko, 5 — jama

Fig. 1. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Distribution of pits and hearths discovered in 1969, on the background of the area studied in previous years: 1 — area studied in 1966, 2 — area studied in 1967, 3 — area studied in 1968, 4 — hearth, 5 — pit

¹ Wyniki dotychczasowych badań w Juszkowie zostały uwzględnione w następujących pracach: L. J. Łuka, *Kultura wschodniopomorska na Pomorzu Gdańskim*, t. 1, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966, s. 21—24 (jako Będzieszyn, pow. Gdańsk); L. J. Łuka, M. Pietrzak, *Osada z przełomu epoki brązu i żelaza w Będzieszynie, pow. Gdańsk. Sprawozdanie z badań w 1966 roku*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 20, 1969, s. 83—93; J. T. Podgórski, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Juszkowie (Będzieszynie), w pow. gdańskim, za lata 1967—1969* (praca została oddana do druku, do 23 tomu „Sprawozdań Archeologicznych”). W publikacjach tych podano również dokładne położenie obiektu, historię dotychczasowych badań i uzasadnienie zmiany nazwy stanowiska.

Archeologiczne w Gdańsku w latach 1963, 1966—1968. W 1969 r. badania wykopaliskowe przeprowadzono w okresie od 15 VII do 13 VIII przy udziale 1 archeologa, 1 rysownika i 7—9 robotników fizycznych. Dokumentację opisową i fotograficzną prowadził autor niniejszej pracy, a rysunki w terenie wykonał A. Roślowski.

Założeniem badawczym było uchwycenie południowego skraju osady, dalsza penetracja obszaru skupiska jam odkrytego w latach poprzednich i uzyskanie nowego materiału zabytkowego. W tym celu założono 2 wykopy (por. ryc. 1) obejmujące przestrzeń ca 400 m². Jeden z wykopów, usytuowany na linii N—S, dł. 40 m i szer. 5 m, wysunięty był najbardziej na południe w stosunku do poprzednio badanego terenu. Ponieważ jamy w tym wykopie występowały w dalszym ciągu, należy sądzić, że granica zasięgu osady przebiega bardziej na południe niż dotąd przypuszczano. Na odsłoniętych działkach odkryto ogółem 21 jam i 4 paleniska, co zwiększa liczbę przebadanych obiektów do 146.

1. MATERIAŁY

W zestawieniu poniższym przedstawiamy materiały z wybranych obiektów, najbardziej zasobnych w inwentarz (jamy nr nr 80, 81, 94, 97, 99 i palenisko nr 93). Materiał ten jest typowy dla pozostałych obiektów, a jednocześnie stosunkowo najlepiej zachowany i najbardziej charakterystyczny. Opisy pozostałych jam i palenisk pozostawiamy do opracowania całości materiału. Ułamki form odlewniczych zestawiono jedynie ilościowo, z podziałem na poszczególne grupy różniące się przeznaczeniem, bez ich szczegółowego opisu.

Jama 80

Odkryto ją na głębokości 50 cm. Miała kształt kolisty. Na jej powierzchni zalegała ziemia piaszczysta o barwie szaroczarnej, z wtrętami polepy, ułamków ceramicznych i drobnych kamieni. Rozmiary jamy: 1,20 m × 1,10 m. W profilu miała kształt workowaty, u dołu nieco rozszerzała się. W wypełnisku jamy zalegała ziemia piaszczysta, szaroczarna, w której tkwiły ułamki ceramiczne, bryłki polepy i niewielkie kamienie, a także kości zwierzęce, ułamki form odlewniczych i nieliczne węgle drzewne. Natomiast u dna jamy występowała ziemia czarnobrunatna. Głębokość jamy wynosiła 78 cm (ryc. 2).

Inwentarz

Ceramika

A. Ułamki naczyń tzw. grubej roboty — 209 fragmentów, w tym:

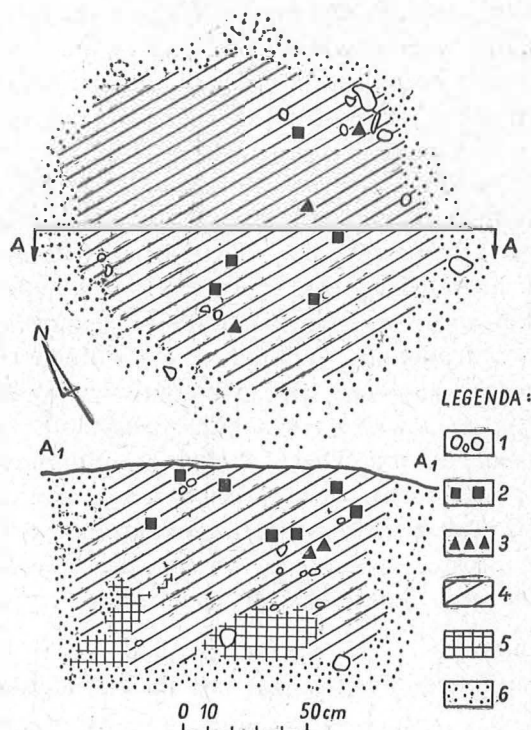
— 12 ułamków grubościennego naczynia dużych rozmiarów o powierzchni szarocglastej, obmazywanej pionowo i ukośnie palcami. Powierzchnia wewnętrzna barwy szaroczarnej i miejscami czarnej. Wśród ułamków wyróżniono: 1 duży fragment brzuśca (ryc. 8j) i ułamek z dolepionym guzkiem (ryc. 8k). Domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grubość ścianek — ca 1,5 cm.

— 197 fragmentów naczyń średniej wielkości, jajowatych lub baniastych, z brzegiem nieco wywiniętym na zewnątrz, powierzchnią obrzucaną, ceglastrobrunatną i szarobrunatną, wewnętrzną — brunatną, ceglastrobrunatną i szarobrunatną. Domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grub. ścianek 0,7—1,2 cm. W tej liczbie fragmentów 5 ułamków brzegów — jeden z guzkami u nasady szyjki (ryc. 8d); 2 ucha z pionowym rowkiem pośrodku — szer. 2,2 cm (ryc. 8e) i 2,3 cm; 10 ułamków wtórnie przepalonych o porowatej konsystencji; 180 fragmentów mało charakterystycznych, przeważnie niewielkich.

B. Ułamki naczyń tzw. ceramiki stołowej — 60 fragmentów, w tym:

— 2 ułamki miski z wklęsłą szyjką i dość ostrym załomem brzuśca. Powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna czarna, grubość ścianki 0,5 cm, domieszka drobnoziarnista, wypał dobry (ryc. 8i₁).

— 1 brzeg miski w kształcie wycinka kuli o powierzchni szarobrunatnej, domieszka drobno- i średnioziarnista, wypał dobry, grub. 0,7 cm (8i₁).

Ryc. 2. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Rzut poziomy i przekrój jamy 80: 1 — kamienie, 2 — polepa, 3 — ułamki ceramiczne, 4 — ziemia szaroczarna, 5 — ziemia czarnobrunatna, 6 — piasek

Fig. 2. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Horizontal view and cross-section of pit 80: 1 — stones, 2 — pugging, 3 — fragments of pottery, 4 — grey-black soil, 5 — black-brown soil, 6 — sand

— 7 brzegów wychylonych na zewnątrz, pochodzących przypuszczalnie od mis różnej wielkości. Powierzchnie szarobrunatne, wewnątrz — brunatne i szarobrunatne. Domieszka drobnodziarnista i średniodziarnista, wypał dobry, grubość ścianek 0,5—0,7 cm (ryc. 8i₂₋₃).

— 48 ułamków partii środkowych naczyń o powierzchni gładzonej, ceglastobrunatnej, szarobrunatnej i czarnej z domieszką drobno- i średniodziarnistą, dobrze wypalonych. Grubość ścianek 0,4—1,0 cm. Wśród ułamków 2 fragmenty pochodzą od naczynia nieokreślonej formy o powierzchni zewnętrznej ceglastobrunatnej, wewnętrznej — ceglastej, zdobionego pionowym ornamentem dołków paznokciowych. Grub. 0,7 cm (ryc. 8b).

— 2 fragmenty uchwytów (?) glinianych. Jeden z przewężeniem pośrodku, zdobiony jest ukośnymi kreskami. Na rozszerzonej części znajdują się również równoległe kreski (dł. 4,6 cm — ryc. 8a), powierzchnia jasnobrunatna. Drugi fragment, mniejszy, ma barwę szarą. Na jednej z powierzchni widnieje motyw ukośnych kresek. Dł. 2,0 cm (ryc. 8c).

C. Tak zwane koliste talerze gliniane — 16 fragmentów, w tym 4 brzegi, proste i półkoliste. Powierzchnia ceglastobrunatna, niestarannie wygładzona, domieszka grubodziarnista, wypał słaby.

Polepa — 20 bryłek, przeważnie niewielkich, niekształtnych, koloru brunatnego i ceglatego, bez śladów odcisków.

Formy odlęwnicze — ogółem 12 fragmentów, w tym: 6 z pojedynczym kanałem o przekroju kolistym (ryc. 8g), 3 z kanałem podłużnie żłobkowanym (ryc. 8f), 2 — z kanałem nieokreślonym i 1 — z kanałem o przekroju czworokątnym (ryc. 8h).

Przedmiot gliniany, nieokreślony, cylindryczny, o powierzchni zewnętrznej gładzonej, miejscami szarej, powierzchni wewnętrznej — brunatnej. Na zachowanym fragmencie znajdują się odciski różnej głębokości, ułożone schodkowato (grub. 0,5—0,7 cm).

Poza tym z jamy wydobyto kilkadziesiąt odłamków kości zwierzęcych oraz nieliczne węgle drzewne.

Jama 81

Wystąpiła na głębokości 30—40 cm, w postaci dużej, wydłużonej plamy ziemi piaszczystej, szaroczarnej, o rozmiarach: 2,25 m × 1,25 m. Na powierzchni jamy zalegały ułamki ceramiczne, bryłki polepy oraz bryłka bursztynu. W przekroju jama ta miała postać dwóch, połączonych z sobą wgłębień. Partia zachodnia była głębsza (głęb. 86 cm) i miała kształt workowaty. W jej wypełnisku warstwy ziemi układały się łukowato. Od góry zalegała ziemia piaszczysta, szara, tworząc rodzaj niecki. Poniżej znajdowała się warstwa ziemi czarnej, ułożona łukowato, pod

nią — piasek brunatny i u dołu jamy — ziemia brunatna zmieszana ze spalenizną. Część zachodnia była połączona ze wschodnią stykiem o miąższości 42 cm. Głębokość części wschodniej wynosiła 68 cm. Miała ona także kształt workowaty, a wypełniała ją ziemia piaszczysta, szaroczarna. Nad dnem natomiast załagała łukiem warstewka czarnej ziemi ze spalenizną. Materiał zabytkowy z obu części zbierano osobno, jak się jednak okazało — ułamki tych samych naczyń znajdowano w obu częściach jamy (ryc. 3).

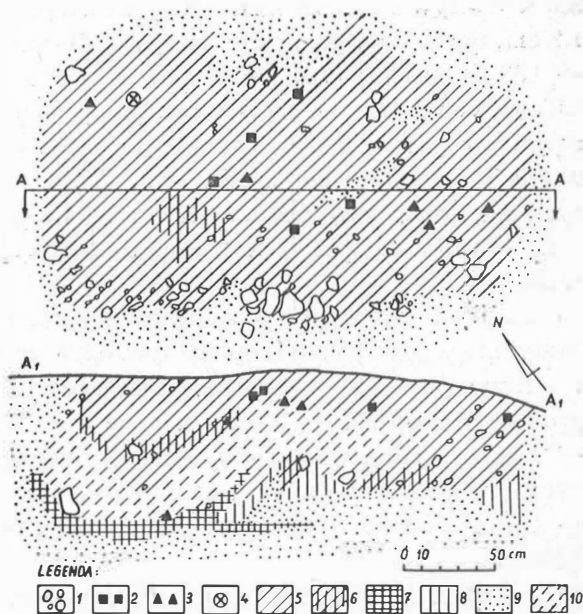
Inwentarz:

Bryłki bursztynu (3 sztuki), nieforemne, pokryte patyną, dł. 1,1 cm, 1,6 cm i 1,7 cm.

Rylec kościany wykonany z ułamka kości (?). Jeden koniec zaokrąglony i wygładzony ze śladami wygładzania poprzecznego, wyświecony. Drugi koniec ułamany. Narzędzie ma dwa podłużne pęknięcia. Dł. 6,3 cm, szer. 0,9 cm, grub. ostrza 0,2 cm (ryc. 91).

Ceramika

A. Ceramika grubej roboty — ogółem 147 fragmentów w tym: — 10 ułamków naczynia o jajowatym kształcie, schropowanej powierzchni z 2 szerokimi uchami. Brzeg naczynia wychylony na zewnątrz, powierzchnia szarobrunatna, schropowana, wewnątrz — brzo-

Ryc. 3. Juskowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Rzut poziomy i przekrój jamy 81: 1 — kamienie, 2 — polepa, 3 — ułamki ceramiczne, 4 — kości zwierzęce, 5 — ziemia szaroczarna, 6 — ziemia czarna ze spalenizną, 7 — ziemia czarnobrunatna, 8 — piasek żelazisty, 9 — piasek, 10 — ziemia brunatna zmieszana z piaskiem

Fig. 3. Juskowo, Gdańsk district, site 3. Horizontal view and cross-section of pit 81: 1 — stones, 2 — pugging, 3 — fragments of pottery, 4 — animal bones, 5 — grey-black soil, 6 — black soil with burnt ashes, 7 — black-brown soil, 8 — chalybeate sand, 9 — sand, 10 — brown soil mixed with sand

natna. Ucha szerokie schropowane. Wśród ułamków znajdowało się jedno dno płaskie. Domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grub. 1,0 cm (ryc. 9a,b).

— 4 ułamki grubościennego naczynia dużych rozmiarów z powierzchnią obmazywaną, szarobrunatną, wewnątrz — czarną. Grubość ścianek 1,2 cm, domieszka gruboziarnista, wypał dobry.

— 133 fragmenty naczyń z powierzchnią schropowaną, ceglastobrunatną, wewnątrz — ceglastobrunatną, brunatną, szarobrunatną i czarną. Grubość 0,7—0,9 cm, domieszka gruboziarnista, wypał dobry. Wśród ułamków znajdują się 3 dna (ryc. 9f), 1 ucho i 14 brzegów, pochodzących od kilku różnych naczyń (rys. 9d,e,k_{1,3,4}).

B. Ułamki naczyń tzw. ceramiki stołowej — łącznie 46 fragmentów, w tym:

— 14 ułamków misy z wklęsłą szyjką, częściowo zrekonstruowanej. Brzeg misy jest wychylony na zewnątrz, powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna gładzona, brunatna. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grubość ścianki 0,6 cm (ryc. 9c).

— 4 brzegi kilku mis, wychylone na zewnątrz, o powierzchniach gładzonych, ceglastobrunatnych i szarobrunatnych (ryc. 9k₂).

— 1 dno płaskie o powierzchni szarobrunatnej, wewnątrz ceglastobrunatnej.

— 4 fragmenty naczynia o powierzchni brunatnej, miejscami szarobrunatnej, zdobionej dołkami paznokciowymi, grub. 0,6 cm (ryc. 9g,h).

— 1 fragment ucha taśmowatego z powierzchnią gładzoną, czernioną. Zachowana dł. 2,8 cm, szer. 1,7 cm.

— 22 mało charakterystyczne ułamki, pochodzące z naczyń o powierzchniach wygładzonych, brunatnych, szarobrunatnych i czarnych. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grubość 0,4—0,7 cm. Przeważnie są to drobne ułamki.

C. Tak zwane talerze gliniane — ogółem 33 ułamki, w tym 15 brzegów półkolistych i prostych. Domieszka na ogół gruboziarnista, wypał dość słaby, grub. ca 1,0 cm. Powierzchnia z reguły ceglastobrunatna i szarobrunatna, chropawa. Wyjątkowo 2 fragmenty mają powierzchnię starannie wygładzoną, obmazywaną, ceglastobrunatną i brunatną. Są dobrze wypalone, a ich grubość wynosi ca 1,2 cm (ryc. 9i,j).

Formy odlewnicze — ogółem 16 fragmentów, w tym 9 z kanałem odlewniczym pojedynczym, kolistym, 1 fragment z kanałem prostokątnym w przekroju oraz 6 fragmentów z kanałem nieokreślonym.

Polepa — 3 bryłki, w tym 2 koloru ceglastego z odciskami konstrukcji drewnianych i 1 bryłka częściowo zeszkliwiona.

Krzemień — 1 odłupek krzemienia bałtyckiego, dł. 3,1 cm.

Ponadto kilkadziesiąt ułamków kości zwierzęcych, w tym część nadpalonych; niewielka ilość węgla drzewnych.

Palenisko 93

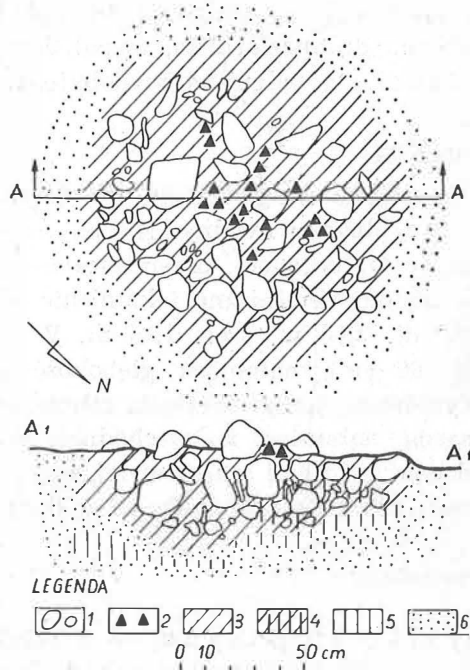
Odkryto je na głęb. 45 cm. Miało kształt owalny. Na powierzchni paleniska w szaroczarnej ziemi tkwiły liczne duże i małe kamienie (otoczaki, piaskowiec i granit) połupane i spękane. Pośrodku paleniska, między kamieniami znajdowały się 2 duże ułamki ceramiczne, pochodzące z naczynia o powierzchni schropowanej, tj. fragment brzuśca i brzeg. Palenisko miało następujące rozmiary: dł. 1,75 m, szer. 1,10 m. W profilu tworzyło rodzaj stosunkowo głębokiej niecki (gł. 40 cm). Zalegały w niej liczne kamienie tkwiące w szaroczarnej i czarnej ziemi. Ułamki ceramiczne występowały jedynie na powierzchni paleniska lub też pod nią (ryc. 4).

Inwentarz:

Ceramika

A. Ułamki naczyń tzw. grubej roboty — ogółem 48 fragmentów, w tym:

— 14 fragmentów — w tym 1 brzeg i 13 drobnych ułamków niewielkiego naczynia z brzegiem wywiniętym na zewnątrz, zaopatrzonego pierwotnie zapewne w dwa ucha, z których zachowało się tylko jedno. Powierzchnia brunatna, miejscami szarobrunatna, bardzo niestarannie gładzona, powierzchnia wewnętrzna brunatna i miejscami szara. Domieszka średnioziarnista, grub. ścianki 0,8–0,9 cm, zachowana wys. 10,7 cm, szer. ucha 2,7 cm. Na powierzchni występuje zdobienie w postaci pionowych pojedynczych rzędów dołków paznokciowych (ryc. 10a).

Ryc. 4. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Rzut poziomy i przekrój paleniska 93: 1 — kamienie, 2 — ułamki ceramiki, 3 — ziemia szaroczarna, 4 — ziemia czarna ze spalenizną, 5 — piasek żelazisty, 6 — piasek

Fig. 4. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Horizontal view and cross-section of hearth 93: 1 — stones, 2 — fragments of pottery, 3 — grey-black soil, 4 — black soil with burnt ashes, 5 — chalybeate sand, 6 — sand

— 1 fragment naczynia o powierzchni obmazywanej, ceglastobrunatnej, pochodzący z partii środkowej naczynia. Domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grubość ścianki 1,3 cm.

— 2 brzegi naczyń, w tym jeden z guzkiem, wychylone na zewnątrz. Powierzchnia jasnobrunatna i szarobrunatna. Grubość 0,9 cm, wypał dobry i dość dobry, domieszka gruboziarnista i średnioziarnista (ryc. 10b).

— 31 ułamków mało charakterystycznych, pochodzących z kilku naczyń o powierzchni schropowaczonej, brunatnej, wewnątrz szarej i brunatnej, grub. 0,8—1,0 cm.

B. Ułamki naczyń tzw. ceramiki stołowej — 3 fragmenty o powierzchni wygładzonej, na zewnątrz czarnej, wewnątrz czarnej i brunatnej. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,5—0,7 cm.

Ponadto z paleniska wydobyto węgielek drzewny.

Jama 94

Wystąpiła na głębokości 35—40 cm. Miała w rzucie poziomym kształt w przybliżeniu owalny. Na jej powierzchni zalegała ziemia piaszczysta barwy szaroczarnej, przemieszana z szarobrunatną. Tkwiły w niej drobne ułamki ceramiczne i kamienie niewielkich rozmiarów. Rozmiary jamy: dł. 2,10 m, szer. 1,35 m. W części zachodniej jama była płytsza (gł. 60 cm), natomiast głębokość partii wschodniej wynosiła 84 cm. Wypełnisko jamy stanowiła ziemia piaszczysta, szaroczarna, nad dnem — czarna, natomiast na wschodnim skraju jamy występowały warstewki: od góry — ziemi szaroczarnej, niżej — szarobrunatnej, piasku szaroczarne-go, ziemi szarobrunatnej i u dołu jamy zalegał szary piasek (ryc. 5)

Inwentarz:

Bryłki bursztynu — 2 sztuki, w tym jedna rozkruszona, druga — ze śladami obróbki, wieloboczna, nieco spłaszczona o ściętych ukośnie płaszczyznach bocznych, dł. 1,9 cm, szer. 1,7 cm.

Fragment szpili (?) brązowej, zachowany bez odłamanej główki. Kolec zwężony i rozplaszczony na jednym z końców, nieco zgięty i ułamany. Koniec ostrza również ułamany. Przekrój kolca kolisty, zachowana dł. 8,4 cm, średn. kolca 0,3 cm, grubość spłaszczonego końca 0,4 cm (ryc. 11h).

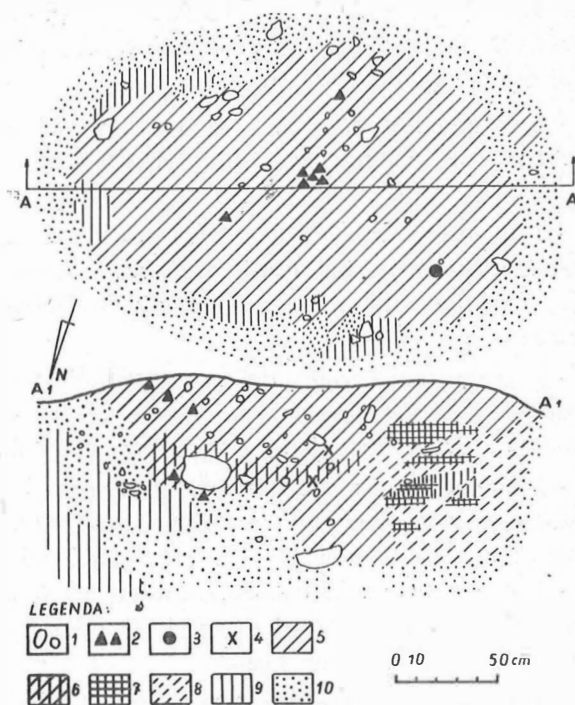
Ceramika

A. Fragmenty naczyń tzw. grubej roboty — 166 ułamków. Wśród nich wyróżniono:

— 11 fragmentów dużego naczynia z brzegiem wychylonym na zewnątrz, powierzchnią obrzucaną, obmazywaną, brunatną, miejscami szarobrunatną, wewnątrz szarą. Poniżej brzegu znajdowały się dolepione guzy. Domieszka gruboziarnista, grub. 1,2—1,4 cm, wypał dobry. Zachował się 1 fragment brzegu, 2 fragmenty z guzami (ryc. 11b), a pozostałe ułamki pochodzą z partii środkowej naczynia.

— Fragmenty naczyń mniejszych rozmiarów, również o powierzchni schropowanej, niekiedy obmazywanej, brunatnej i szarej, wewnątrz szarej, szarobrunatnej i czarnej. Domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grubość ścianek 0,7—1,2 cm. Wśród nich wyróżniono 16 brzegów, wychylonych na zewnątrz, pochodzących z kilku naczyń średniej i małej wielkości (ryc. 11g₃₋₆, h), oraz 5 ułamków den i partii przydennych (ryc. 11c₁₋₂). Jeden z lepiej zachowanych fragmentów pochodzi z dna nieco wyodrębnionego, grub. 1,4 cm. Pozostałe ułamki (134 fragmenty) są mało charakterystyczne.

B. Ułamki naczyń tzw. ceramiki stołowej — 55 fragmentów, w tym: — 7 fragmentów misy, częściowo zrekonstruowanej, o powierzchni zewnętrznej szarobrunatnej, miejscami szarej, z brzegiem wychylonym na zewnątrz, wklęsłą szyjką i płaskim, nieco wyodrębnionym dnem. W par-

Ryc. 5. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Rzut poziomy i przekrój jamy 94: 1 — kamienie, 2 — ułamki ceramiki, 3 — miejsce znalezienia fragmentu szpilki brązowej, 4 — kości zwierzęce, 5 — ziemia szaroczarna, 6 — ziemia czarna ze spalenizną, 7 — ziemia czarnobrunatna, 8 — piasek szaroczarny, 9 — piasek żelazisty, 10 — piasek

Fig. 5. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Horizontal view and cross-section of pit 94: 1 — stones, 2 — fragments of pottery, 3 — place where bronze pin was found, 4 — animal bones, 5 — grey-black soil, 6 — black soil with burnt ashes, 7 — black-brown soil, 8 — grey-black sand, 9 — chalybeate sand, 10 sand

tii dolnej naczynia i na brzuścu występuje zdobienie w postaci 3 poziomych rzędów dołków paznokciowych. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,6 cm (ryc. 12c).

— 1 fragment brzegu misy z wklęsłą szyjką, gładzoną powierzchnią szarobrunatną. Domieszka średnioziarnista, wypał dobry, grub. 0,7 cm (ryc. 11d).

— 1 fragment misy z brzegiem zagiętym nieco do środka, powierzchnią zewnętrzną brunatną, miejscami szarą, schropowaconą, z wyjątkiem brzegu, wewnętrzną szarą. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,9 cm (ryc. 11f).

— 1 fragment brzegu dzbanka szerokootworowego. Powierzchnia szaroczarna, wewnętrzna czarna, brzeg nieco wychylony na zewnątrz. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,5 cm (ryc. 11g₉).

— 1 brzeg kubka stożkowego z uchem. Powierzchnia zewnętrzna gładzona, szaroczarna, wewnętrzna takąż, domieszka średnioziarnista, wypał dobry. Ucho szerokie, 2,5 cm, grub. 0,5 cm (ryc. 11a).

— 1 brzeg naczynia dwustożkowego (?) o powierzchni gładzonej, szarobrunatnej, wewnętrznej czarnej. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,8 cm (ryc. 11g₁₀).

— 1 brzeg naczynia dwustożkowego (?), o powierzchni gładzonej, brunatnej, grub. 0,7 cm. Domieszka drobnoziarnista (ryc. 11g₇).

— 2 fragmenty brzegu mis o powierzchni gładzonej, szarobrunatnej i brunatnej, wewnętrznej brunatnej. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,5—0,6 cm.

— 1 fragment ucha o powierzchni gładzonej.

— 3 fragmenty den misy (?), płaskie, nieco wyodrębnione, powierzchnia zewnętrzna gładzona, jasnobrunatna, miejscami brunatna, domieszka drobnoziarnista (ryc. 11g₂); odpryski den — nie można zmierzyć grubości, oraz 3 fragmenty den płaskich o powierzchni brunatnej, grub. 0,8 cm. Wypał dobry, domieszka drobnoziarnista.

— 33 fragmenty mało charakterystyczne, pochodzące przypuszczalnie z mis, kubków itp. o powierzchni jasnobrunatnej, brunatnej, szarobrunatnej i czarnej. Domieszka średnioziarnista i drobnoziarnista, wypał dobry, grubość ścianek 0,5—0,8 cm.

C. Tak zwane talerze koliste — ogółem 46 ułamków (w tym 18 fragmentów brzegów prostych, ściętych ukośnie i półkolistych (ryc. 11e). Powierzchnie niestarannie gładzone, brunatne, domieszka gruboziarnista, grub. 1,3 cm, wypał dobry i dość słaby. Wśród nich 1 fragment ma brzeg ukośnie ścięty, podwyższony. Wypał dobry, domieszka drobnoziarnista, grub. 1,1 cm (ryc. 11g₁).

Fragmety form odlewniczych — razem 11 ułamków, w tym: 4 z kanałem pojedynczym, kolistym w przekroju (1 pełny fragment), 1 pełny fragment z kanałem o przekroju czworokątnym, 1 fragment formy dwuczęściowej do odlewu grotów, 1 fragment formy z dolepionym wypukłym wałkiem, 4 fragmenty o nieokreślonym kanale.

Polepa — 5 niewielkich bryłek ceglanych. Wśród nich 1 bryłka wtórnie przepalona.

Krzemienie — 1 mała buła krzemienia bałtyckiego bez śladów obróbki i 3 odłupki.

Oprócz tego z jamy wydobyto kilkadziesiąt ułamków kości zwierzęcych i niewielkie ilości węgla drzewnego.

Jama 97

Została odkryta na głębokości 30 cm. Miała kształt w przybliżeniu kolistej plamy ziemi piaszczystej, szaroczarnej, z wtrętami szarobrunatnej. Tkwiły w niej ułamki ceramiczne i kilka niewielkich kamieni. Na powierzchni jamy widniały ślady głębokiej orki. Średnica jamy wynosiła 1,45 m. W profilu jama miała kształt workowaty. Jej głębokość wynosiła 80 cm. Wypełniała ją ziemia piaszczysta szaroczarna i łukowato ułożona warstwa ziemi czarnej ze spalenizną (tuż nad dnem). W warstwie tej, i także pod powierzchnią jamy, grupowała się ceramika, fragmenty form odlewniczych i kości zwierzęce. Znad dna jamy wydobyto duże bryły z przylepionymi warstwami brązu, a także bryłki żużlu. W części środkowej jamy natrafiono na połowę rozbitego naczynia glinianego, które udało się zrekonstruować. Natomiast w części S-W jamy znajdował się duży kamień o płaskiej powierzchni (ryc. 6).

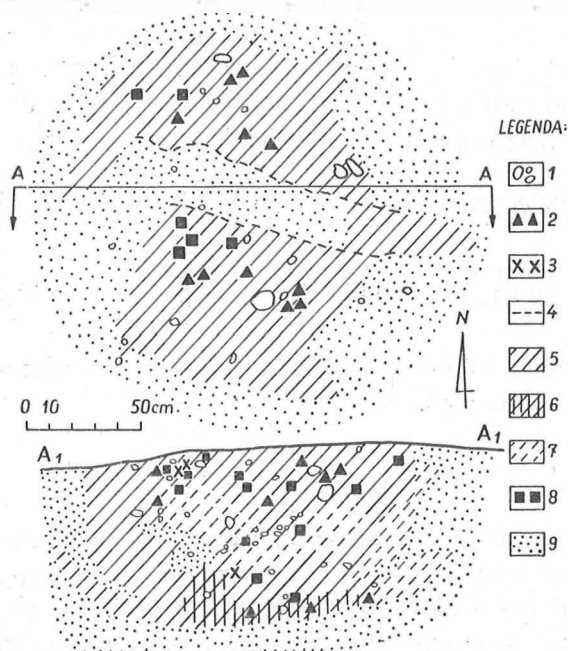
Inwentarz:

Bryłki bursztynu, niewielkie i rozkruszone — 2 sztuki.

Ceramika

A. Fragmenty naczyń grubej roboty: 1 naczynie zrekonstruowane i 552 ułamki, w tej liczbie:

— 112 fragmentów dużych naczyń ze schropowaną powierzchnią brzuśca (ryc. 16) i wyodrębnioną gładzoną szyjką, oddzieloną listwą od brzuśca (w tym: 11 brzegów z płaską krawędzią wylewu), a także ułamki naczyń szerokootworowych, grubościennych, schropowanych, o po-

Ryc. 6. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Rzut poziomy i przekrój jamy 97: 1 — kamienie, 2 — ułamki ceramiki, 3 — kości zwierzęce, 4 — ślad głębokiej orki (zaznaczono granice), 5 — ziemia szaroczarna, 6 — ziemia czarna ze spalenizną, 7 — piasek żelazisty, 8 — polepa, 9 — piasek

Fig. 6. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Horizontal view and cross-section of pit 97: 1 — stones, 2 — fragments of pottery, 3 — animal bones, 4 — trace of deep ploughing (boundary marked), 5 — grey black soil, 6 — black soil with burnt ashes, 7 — chalybeate sand, 8 — pugging, 9 — sand

wys. 31,1 cm; średn. otw. 30,3 cm; średn. brzuśca 33,0 cm; średn. dna 12,7 cm; grub. ścianki ca 1,0 cm, domieszka gruboziarnista, wypał dobry (ryc. 12a).

— 25 ułamków brzegów, w większości wychylonych na zewnątrz, oraz jeden nachylony ku wewnątrz.

— 8 fragmentów den nieco wyodrębnionych, płaskich. W tym 3 pochodzące z tego samego naczynia, z pionowym obmazywaniem partii przydennej.

— 406 fragmentów mało charakterystycznych, pochodzących z naczyń o powierzchni schropowaczonej, nieraz obmazywanej, brunatnoceglastej,

wierzchni brunatnej i brunatnoszarej. Wypał dobry, domieszka gruboziarnista, grub. 1,2—1,4 cm.

— 1 duży fragment naczynia uchatego o powierzchni schropowaczonej, ukośnie obmazywanej, z brzegiem wychylonym na zewnątrz. Powierzchnia zewnętrzna brunatnoszara, wewnętrzna — także, domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grub. ca 1,0 cm. Zachowane ucho dość gładkie, szer. 2,9 cm (ryc. 12g).

— Zrekonstruowane naczynie bez uch, kształtu jajowatego, z brzegiem nieco wywiniętym na zewnątrz. Dno słabo wyodrębnione, płaskie. Powierzchnia naczynia brunatna, obrzucana i obmazywana powierzchnie palcami pionowo i ukośnie. Poniżej krawędzi widnieją na zachowanym fragmencie dwa dolezione guzy. Wymiary naczynia:

brunatnej, szarobrunatnej, wewnętrznej-brunatnej, brunatnoszarej i szarej. Wypał dobry, domieszka gruboziarnista, grub. 0,6—1,1 cm. Na jednym fragmencie zachował się dolepiony guzek.

B. Ułamki naczyń tzw. ceramiki stołowej — 1 naczynie zrekonstruowane i 139 fragmentów, w tym:

— 1 duży fragment dwustożkowego naczynia z łagodnym załomem brzuśca. Powierzchnia wygładzona, szarobrunatna. Na załomie i poniżej znajduje się zdobienie w postaci 2 równoległych rzędów dołków paznokciowych. Wymiary: zachowana wys. 14,7 cm; średn. otw. ca 17,0 cm; grub. ścianki 0,6 cm; domieszka drobnoziarnista, wypał dobry (ryc. 12e).

— 5 fragmentów amfory z 2 uchami. Powierzchnia szarobrunatna, miejscami szara, szyjka wyodrębniona, gładka. Na brzuścu ornament w postaci szerokich żłobków ułożonych na kształt kątów wsuwanych w siebie, zwróconych wierzchołkami ku dołowi naczynia. Ucha szerokie, półkoliste. Zachowały się 2 duże fragmenty z uchami i 3 ułamki brzuśca i szyjki bez utraconego brzegu. Domieszka drobnoziarnista, grub. 0,5 cm, wypał dobry (ryc. 12f).

— 3 fragmenty naczynia z krawędzią wychyloną nieco na zewnątrz, o powierzchni wygładzonej, ceglastobrunatnej, wewnętrznej — szarobrunatnej. W górnej partii naczynia występuje poziomo rozmieszczony ornament dołków paznokciowych. Domieszka średnioziarnista, wypał dobry, grub. 0,7 cm (ryc. 13d).

— 2 fragmenty brzegów misy dużych rozmiarów, z wklęsłą szyjką i brzegiem wychylonym na zewnątrz. Powierzchnia naczynia szarobrunatna, wewnętrzna czarna, domieszka średnioziarnista, wypał dobry, grub. 0,9 cm (ryc. 13f₃).

— 1 brzeg naczynia sitowatego z płaską krawędzią wylewu. Naczynie (przypuszczalnie) w kształcie wycinka kuli. Otwórki wykonano od zewnątrz. Powierzchnia nieco chropowata, brunatna, domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,8 cm (ryc. 12h).

— 12 fragmentów, w tym 4 brzegi misy z wklęsłą szyjką, o powierzchni gładzonej i z wychylonym na zewnątrz brzegiem. Powierzchnia gładzona brunatna. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,6 cm (ryc. 12d).

— 1 brzeg naczynia prawdopodobnie dwustożkowego z półkolistą krawędzią wylewu. Powierzchnia naczynia gładzona, szara. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,7 cm.

— Zrekonstruowany kubek gliniany o powierzchni gładzonej, czernionej. Szyjka cylindryczna, wyodrębniona od prawie stożkowego brzuśca. Dno płaskie. Wymiary: wys. 7,2 cm; średn. otw. 7,9 cm; średn. brzuśca 9,7 cm; średn. dna 6,3 cm. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry (ryc. 12b). Ucho nie zachowało się.

— 21 fragmentów brzegów pochodzących przypuszczalnie z mis, kubków itp., w tym jeden brzeg misy z resztkami utraconego ucha (ryc. 13g) i 1 brzeg pochodzący prawdopodobnie z naczynia dwustożkowego (ryc. 13f₂). Powierzchnie gładzone, brunatne, szarobrunatne, szare i czernione. Wypał dobry, domieszka drobnoziarnista, grub. 0,6—0,7 cm.

— 3 fragmenty uch, w tym 2 taśmowate, wydłużone o powierzchni szarobrunatnej; zachowana dł. 5,4 cm, szer. 2,7 cm (ryc. 13c), oraz jedno szerokie o powierzchni szarej; zachowana dł. 3,2 cm, szer. 2,5 cm.

— Dna i fragmenty przydenne — łącznie 4 ułamki, pochodzące z den płaskich o powierzchni szarej i czarnej.

— Inne ułamki — 86 fragmentów pochodzących z partii środkowych naczyń o powierzchniach brunatnoceglastych, brunatnych, szarobrunatnych, szarych i czarnych, dobrze wypalonych z domieszką drobnoziarnistą, grub. 0,3—0,8 cm, oraz fragment listwy glinianej o przekroju prawie kwadratowym, zdobiony ukośnymi kreskami.

C. Ułamki talerzy glinianych — 36 brzegów oraz nieokreślona bliżej ilość fragmentów partii środkowych, bardzo źle zachowanych. W tym 5 brzegów i 8 ułamków środkowych płaskiego, stosunkowo cienkiego talerza o powierzchniach wygładzonych, czernionych. Brzegi prosto ścięte, nieco zaokrąglone. Wypał dość dobry, domieszka liczna drobnoziarnista i średnioziarnista, grub. 0,8 cm (ryc. 13b).

— 1 fragment brzegu (skośnego) talerza zdobionego odciskami paznokci. Podobne zdobienie występuje także na płaskiej powierzchni krążka. Powierzchnia wygładzona, jasnobrunatna, wypał dobry, domieszka drobnoziarnista, grub. 0,7 cm (ryc. 13e).

— 30 fragmentów brzegów prostych, ukośnie ściętych i półkolistych, pochodzących z talerzy o powierzchniach niestarannie wygładzonych (rzadko — starannie), brunatnych i jasnobrunatnych. Wypał dobry, dość dobry i (w większości) słaby. Domieszka średnio- i gruboziarnista, liczna. Grub. 1,0—1,4 cm (ryc. 13d). Poza tym kilkadziesiąt małych i kilka większych, źle zachowanych ułamków partii środkowych talerzy.

Pozostałości produkcji odlewniczej: Ułamki podsuszanej bryły glinianej (formy?) z przylepioną warstwą brązu.

Fragmenty form odlewniczych — ogółem 64 ułamki, w tym: z kanałem kolistym w przekroju — 34 fragmenty (ryc. 13i,j), z kanałem czworokątnym w przekroju — 1 fragment (ryc. 13h), formy do odlewu grotów — 16 ułamków (ryc. 13k,l), fragmenty form kopulastych — 5 ułamków (m. in. z wlewem — ryc. 13l) oraz 8 fragmentów z nieokreślonym kanałem odlewniczym.

Ż u ż l e — 2 bryłki z resztkami brązu.

Poza tym kilka ułamków glinianych naczyń grubościennych, z półkolistym wlewem i zeszlakowanymi wewnętrznymi ściankami, z liczną drobną domieszką schudzącą.

P o l e p a — 38 niewielkich bryłek koloru ceglastrobrunatnego i szarobrunatnego.

K r z e m i e n i e — 5 fragmentów buł i odłupków krzemienia.

Ponadto sto kilkadziesiąt niewielkich ułamków kości zwierzęcych i niewielkie ilości węgla drzewnych.

Jama 99

Została odkryta na głębokości 20 cm. Miała kształt nieregularny, wydłużony. Na powierzchni występowała ziemia szaroczarna z wtrętami szarobrunatnej. Znajdowały się w niej niewielkie kamyki i ułamki ceramiczne oraz bryłki polepy. Wymiary jamy: dł. 2,5 m, szer. 1,6 m. W profilu jama miała kształt dwóch złączonych z sobą niecek, wypełnionych ziemią szaroczarną i czarną, ze spalenizną w części północnej. Niecka północna zawierała większość materiału zabytkowego i była głębsza (gł. 55 cm). Głębokość niecki południowej była mniejsza, wynosiła 40 cm. Poniżej wypełniska jamy zalegały pokłady piasku żelazistego (ryc. 7).

Inwentarz:

B r y ł k a b u r s z t y n u rozkruszona.

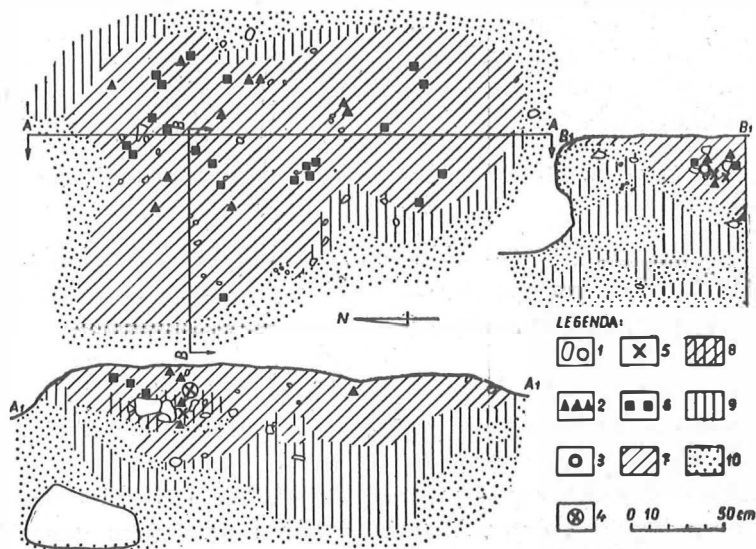
C e r a m i k a

A. Ułamki naczyń grubej roboty — 218 fragmentów.

— 2 większe fragmenty dużego naczynia z wychylonym na zewnątrz brzegiem i parami guzków na szyjce. Powierzchnia schropowana, ceglastrobrunatna, wewnątrz szara. Domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grub. 0,8—1,3 cm. Krawędź wylewu jest płaska (ryc. 14a).

— 10 fragmentów brzegów pochodzących z naczyń średniej wielkości (ryc. 14g₁₋₂), wychylone na zewnątrz, o powierzchni schropowanej, wśród nich 1 brzeg z półkolistym uchem (ryc. 14i).

— 206 ułamków mało charakterystycznych, przeważnie niewielkich rozmiarów, pochodzących z partii środkowych naczyń. Powierzchnie schropowane, obmazywane, ceglastrobrunatne, brunatne i szarobrunatne, wewnętrzne — także same, domieszka gruboziarnista, wypał dobry, grubość ścianek 0,7—1,3 cm. Wśród ułamków 2 fragmenty są wtórnie przepalone, a 1 fragment o powierzchni szorstkiej, zdobiony jest dołkami paznokciowymi.

Ryc. 7. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Rzut poziomy i przekrój jamy 99: 1 — kamienie, 2 — ułamki ceramiki, 3 — fragment formy odlawniczej, 4 — bryłka bursztynu, 5 — kości zwierzęce, 6 — bryłki polepy, 7 — ziemia szaroczarna, 8 — ziemia czarna ze spalenizną, 9 — piasek żelazisty, 10 — piasek

Fig. 7. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Horizontal view and cross-section of pit 99: 1 — stones, 2 — fragments of pottery, 3 — fragment of a casting mould, 4 — piece of amber, 5 — animal bones, 6 — lumps of pugging, 7 — grey-black soil, 8 — black soil with burnt ashes, 9 — chalybeate sand, 10 — sand

B. Ułamki naczyń tzw. ceramiki stołowej — 62 fragmenty i 1 naczynie zrekonstruowane.

— Zrekonstruowana misa gliniana w kształcie wycinka kuli, o dnie płaskim. Powierzchnia zewnętrzna gładzona, szara, wewnętrzna — szaroczarna. Wymiary: wys. 4,6 cm; średn. otw. 14,5 cm; średn. dna 5,7 cm. Wypał dobry, domieszka drobnoziarnista, grub. ścianki 0,6 cm.

— 1 fragment brzegu misy w kształcie wycinka kuli. Wypał dobry, domieszka drobnoziarnista, grub. 0,6 cm. Powierzchnia zewnętrzna szara, wewnętrzna — czarna (ryc. 14d).

— 1 fragment misy z wklęsłą szyjką i brzegiem wygiętym na zewnątrz. Powierzchnia brunatna, domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. ścianki 0,5 cm (ryc. 14c).

— 1 fragment górnej partii z zachowanym brzegiem, pochodzący z naczynia dwustożkowego. Powierzchnia zewnętrzna gładzona, szarobrunatna, miejscami szara, wewnętrzna — szara. Domieszka drobnoziarnista, wypał dobry, grub. 0,6 cm. (ryc. 14b).

— 12 fragmentów brzegów pochodzących przypuszczalnie z dzbanów, mis, kubków itp. naczyń, zachowanych w drobnych ułamkach (ryc. 14g₃₋₇). Wśród nich fragment brzegu naczynia nieokreślonej formy, o grubości 1,0 cm, z płaską krawędzią wylewu (ryc. 14g₃). Reszta fragmentów o powierzchni zewnętrznej czernionej, szarej, szarobrunatnej, brunatnej i ceglastej, wewnętrznej — podobnej. Wypał dobry, domieszka drobnioziarnista, grub. 0,5—0,6 cm, 1 fragment o grubości 1,0 cm.

— 3 fragmenty niewielkich uch o powierzchni szarej, szer. 2,1—2,4 cm (ryc. 14e,f).

— 2 fragmenty den płaskich.

— Ułamki mało charakterystyczne — 42 fragmenty o powierzchniach gładzonych, brunatnych, szarych i czarnych. Domieszka drobno- i średnioziarnista, wypał dobry, grub. 0,4—0,8 cm.

C. Talerze — 5 fragmentów brzegów półkolistych i nieokreślona bliżej, ze względu na zły stan zachowania, ilość ułamków partii środkowych. Powierzchnie niestaranie gładzone, ceglastrobrunatne, domieszka liczna grubo- i średnioziarnista, grub. 1,1—1,4 cm, wypał słaby.

Żużle — 1 bryłka.

Krzemienie — 1 rdzeń (?) ze śladami odlupywania.

Fragmenty form odlewniczych — 55 ułamków, w tym: 24 ułamki z kolistym w przekroju kanałem odlewniczym (ryc. 14h,j), 3 fragmenty z czworokątnym kanałem odlewniczym, 19 fragmentów form do odlewu grotów oszczepów (ryc. 14l-m) i 9 fragmentów z nieokreślonym kanałem, w tej liczbie fragment wlewu (ryc. 14k).

Oprócz tego z jamy wydobyto kości zwierzęce i niewielkie ilości węgla drzewnych.

2. WSTĘPNA ANALIZA MATERIAŁÓW

Wstępną analizę materiałów uzyskanych podczas badań w 1969 r. ograniczamy do ogólnego przedstawienia istotnych danych dotyczących inwentarza nieruchomego i ruchomego, bez jego szczegółowej charakterystyki. Brak jest jeszcze opracowań specjalistycznych dotyczących materiału osteologicznego, dendrologicznego, analiz metaloznawczych brązów itp.² Dokładniejszą analizę materiałów pozostawiamy do opracowania całości wyników badań w Juszkowie.

² Częściowe wyniki badań paleozoologicznych uwzględniono w pracy L. J. Łuki, *o. c.*, s. 22. Opracowanie wydobytego materiału w 1966 r., dokonane przez prof. dr M. Sobocińskiego, umieszczono w niniejszym tomie „Pomorania Antiqua”.

Jamy i paleniska

Odkryte w 1969 r. jamy i paleniska nie przekraczały średn. 3 m. W większości wypadków ich rozmiary mieściły się w granicach 1—2 m. Najwięcej obiektów miało kształt kolisty, rzadziej występowały jamy o kształcie wydłużonym lub nieregularnym. W profilu jamy miały postać workowatego zagłębienia lub niecki. W kilku wypadkach wypełnisko miało dno nieregularne. Głębokość jam wahała się od kilku (9) cm (jama 91) do 89 cm (jama 98). Nie są to głębokości zbyt znaczne; w poprzednich latach odkryto jamy o głębokościach przekraczających 1 m (np. jama nr 72 — 1,20 m). Wypełniska jam stanowiła ziemia piaszczysta, najczęściej o szaroczarным zabarwieniu. Niekiedy występowały — szczególnie nad dnem jam — łukowate warstewki ziemi czarnej, zapewne pozostałości ognisk. Z takich właśnie warstewek wydobywano znaczne ilości materiału zabytkowego. Podobnie jak w latach poprzednich, jamy odkryte w 1969 r. zawierały stosunkowo liczny inwentarz, z wyjątkiem jamy 91, pozbawionej materiału zabytkowego. Najwięcej wydobywano ceramiki, poza tym kości zwierzęce, polepę, węgle drzewne, pozostałości produkcji odlewniczej, surowiec bursztynowy i nieliczne wyroby z kości i brązu. Na podstawie rozmiarów i kształtu jam oraz wielkości i rodzaju inwentarza obiekty te można podzielić na jamy o charakterze mieszkalnym, magazynowym, produkcyjnym bądź odpadkowym³.

Paleniska odkryte w liczbie czterech zaliczyć można w połowie do jednowarstwowych (nr 95 i nr 96) i wielowarstwowych z nieckowatym zagłębieniem. Z wyjątkiem paleniska nr 93, w zasadzie pozbawione były materiału zabytkowego. Przypuszczalnie nie były one zbyt intensywnie użytkowane.

Wokół palenisk i jam zalegały pokłady piasku żelazistego, a niekiedy warstewki glinki o czerwonym zabarwieniu. Obiekty odkryte w 1969 r. należą do skupiska odkrytego w latach poprzednich.

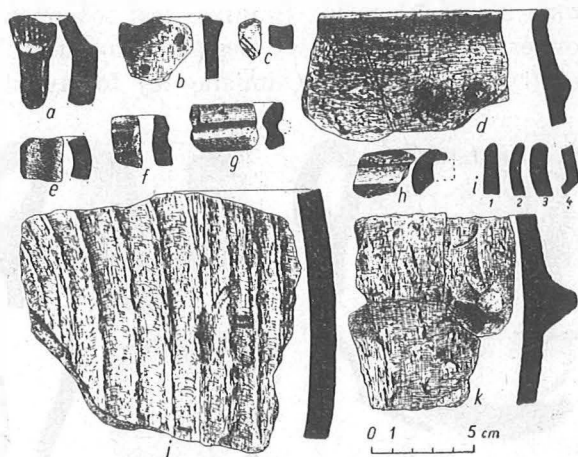
Ceramika

Przedstawiona w zestawieniu materiałowym ceramika jest reprezentatywna dla całości materiału z badań 1969 r. Występowała w każdym obiekcie, z wyjątkiem jednej jamy i trzech palenisk, niekiedy w ilościach

³ Próbę określenia charakteru jam przeprowadzili autorzy sprawozdania z badań w 1966 r. (L. J. Łuka, M. Pietrzak, o. c., s. 86. Por. również uwagi na ten temat zamieszczone w sprawozdaniu z badań w latach 1967—69 (J. T. Podgórski, o. c.).

sięgających kilkuset ułamków (np. jama nr 84 i 97). Ten znaczny pod względem ilościowym materiał ze względu na szczątkowy stan zachowania nie pozwala na ogół na odtworzenie form i rozmiarów naczyń. Zaledwie kilka naczyń udało się w całości zrekonstruować.

Przeważająca większość ułamków pochodzi z tzw. ceramiki kuchennej, którą charakteryzuje grubościennosc, gruboziarnista domieszka, schropowacenie lub obmazywanie powierzchni i na ogół duże rozmiary naczyń. Cechy te powodowały odporność naczyń na wysoką temperaturę, toteż część ich z pewnością służyła do gotowania pokarmów. Natomiast naczynia największe rozmiarami mogły być używane jako pojemniki zasobowe.

Ryc. 8. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Wybór materiału z jamy 80: a—e, i—k — ceramika, f—h — fragmenty form odlewniczych

Fig. 8. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. A selection of material from pit 80: — a—e, i—k — pottery, f—h — fragments of casting moulds

Ceramika kuchenna pozbawiona jest na ogół zdobienia, z wyjątkiem ornamentu paznokciowego. W wielu wypadkach na górnej powierzchni naczynia dolepiano guzy, przy czym umieszczano je z reguły na naczyniach pozbawionych uch. Wśród ceramiki tej grupy spotykamy następujące formy:

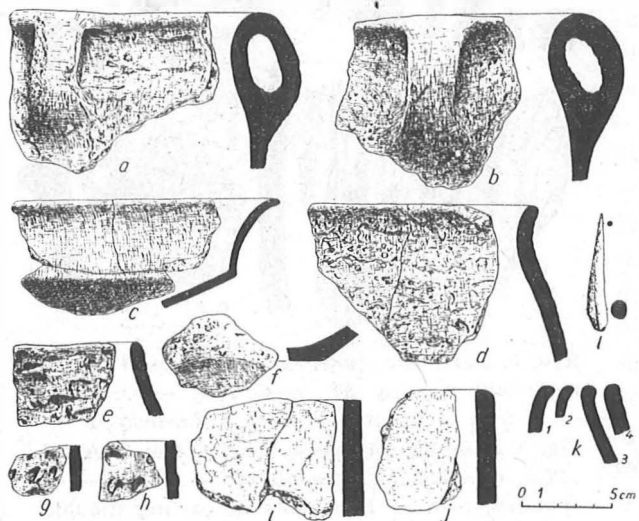
1. Naczynia dużych rozmiarów, dochodzące do ca 50 cm wysokości, grubościennie. Wyróżnić wśród nich można:

a) naczynia dużych rozmiarów, szerokootworowe o silnie zwężonej części przydennej i płaskim dnie. Brzegi tych naczyń są wychylone na zewnątrz. W górnej partii znajdują się dolepione guzy. Powierzchnie naczyń są schropowane, ceglastero-brunatne i obmazywane palcami. Ścianki są stosunkowo grube, ca 1,1—3 cm (ryc. 8j, k; 14a; 11b).

b) naczynia również szerokootworowe i grubościennie (1,3—1,5 cm). Posiadają wklęsłą, wygładzoną szyjkę. Krawędź wylewu jest prosta. Szyjkę od brzusca oddziela listwa, zdobiona ukośnymi żłobkami. Przy niej umieszczono uszka. Brzusiec ma powierzchnię schropowaną z głębokimi śladami obmazywania palcami. Powierzchnia zewnętrzna jest szarobrunatna, wewnątrz czarna (ryc. 16).

2. Naczynia średnich rozmiarów, o wysokości ok. 30 cm. Wśród nich występują naczynia z uchami lub bez nich:

a) naczynia zaopatrzone w ucha, również szerokootworowe o formie jajowatej. Brzeg tych naczyń jest wychylony na zewnątrz, a poniżej umieszczono 2 szerokie ucha. Brzusiec jest schropowacony, często obmazywany. Powierzchnia jest barwy ceglastrobrunatnej, brunatnej lub szarobrunatnej (ryc. 9a, b; 12g). Odmianę tej formy stanowi naczynie zachowane

Ryc. 9. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Wybór materiału z jamy 81: a—k — ceramika, l — sztyło kościane

Fig. 9. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. A selection of material from pit 81: a—k — pottery, l — bone awl

częściowo, odkryte w palenisku 93. Ma ono mniejsze rozmiary i powierzchnię dość niestarannie wygładzoną. Występuje w niej zdobienie w postaci pionowo rozmieszczonych rzędów dołków paznokciowych. Posiada również ucha (zachowało się tylko jedno) (ryc. 10a).

b) naczynia szerokootworowe, pozbawione uch. Mają one kształt jajowaty. Brzegi są odchylone na zewnątrz lub do wewnątrz. Poniżej brzegu często umieszczano guzy. Powierzchnie naczyń są schropowacone, często obmazywane, barwy ceglastrobrunatnej do szarobrunatnej (ryc. 8d; 9d, e; 10b; 12a).

Wspólną cechą naczyń grupy 2 są rozmiary. Ich wysokość nie przekracza na ogół 30 cm. Grubość ścianek mieści się w granicach 0,7—1,1 cm. Rozróżnienie wśród naczyń tych typów można przeprowadzać wyłącznie w odniesieniu do większych i bardziej charakterystycznych fragmentów. Ułamki z partii środkowych i przydennych niczym się od siebie nie różnią.

Do ceramiki grubej roboty zaliczyć można większość spośród fragmentów tzw. talerzy kolistych. Wchodzą tu w rachubę talerze dużych rozmiarów, niestarannie wykonane, grube i słabo wypalone. Służyły one

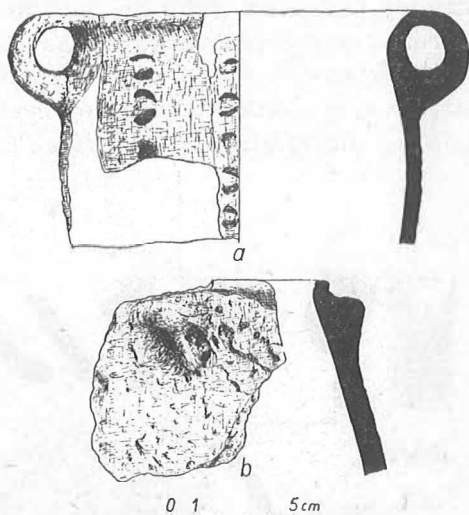
przypuszczalnie do przykrywania większych naczyń lub, jak sądzą niektórzy, do pieczenia podpłomyków⁴.

Ceramika tzw. stołowa — ułamki tych naczyń są mniej liczne niż ceramiki kuchennej. Za to grupa ta jest bardziej zróżnicowana pod względem form. Naczynia te są na ogół starannie wykonane, cienkościenne (najczęściej 0,5—0,6 cm, rzadziej grubsze) o powierzchniach wygładzonych. Zawierają z reguły drobno-, rzadziej średnioziarnistą domieszkę. Wśród nich spotykamy najczęściej ułamki mis, kubków, dzbanów i naczyń dwustożkowych.

1. Misy — w materiale z 1969 r., podobnie jak w latach poprzednich, spotyka się kilka odmian mis. Stosunkowo najliczniej reprezentowane są misy z wklęsłą szyjką i mniej lub bardziej ostrym załomem (ryc. 9c; 11d; 12c, d; 13g; 14c). Odkryte ułamki pochodzą z mis różnej wielkości. Powierzchnia naczyń jest wygładzona, brunatna, w różnych odcieniach tej barwy. Zdobienie występuje sporadycznie. Jedyń motyw zdobniczy stanowią dolki paznokciowe (ryc. 12c). Dna mis są płaskie.

Nieco rzadziej występują misy w kształcie wycinka kuli. Ich powierzchnie są również wygładzone, brunatne, szarobrunatne lub czernione. Z ułamków znalezionych w jamie 99 udało się wykleić całe naczynie o wys. 4,6 cm, średn. otw. 14,5 cm, i średn. dna 5,7 cm. Misa miała barwę szaroczną. Wśród mis tej odmiany motyw zdobniczy stanowią również dolki paznokciowe. Wyjątkowo jeden fragment, pochodzący z płytkiej misy, wykazuje schropowacenie powierzchni z wyjątkiem gładzonego pasa poniżej brzegu (ryc. 11f).

2. Kubki — ułamki tych naczyń są dość liczne w materiale ceramicznym. Udało się zrekonstruować jedno naczynie tego typu z fragmentów odkrytych w jamie 97 (ryc. 12b). Szyjka naczynka jest cylindryczna, wyodrębniona od prawie stożkowego brzusca. Dno jest płaskie, a powie-

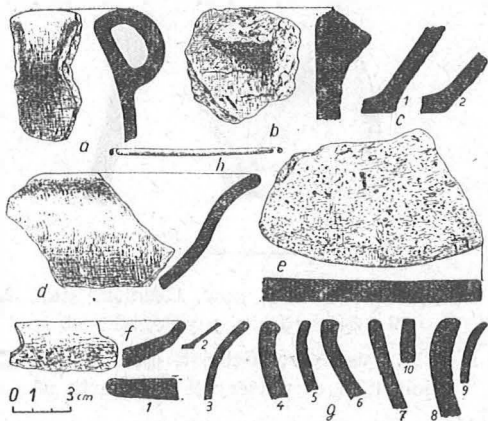
Ryc. 10. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3.
Wybór ceramiki z paleniska 93

Fig. 10. Juszkowo, Gdańsk district, site 3.
Selection of pottery from hearth 93

⁴ J. Kostrzewski, *Kultura łużycka na Pomorzu*, Poznań 1958, s. 182.

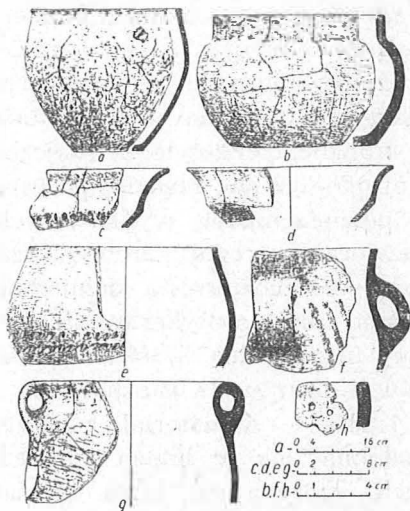
rzchnia czerniona (ucho nie zachowało się). Inny fragment z uchem pochodzi przypuszczalnie od kubka o kształcie stożkowym (ryc. 11a).

3. Dzbany — w materiale z badań w r. 1969 fragmenty dzbanów wystąpiły w stosunkowo niedużej liczbie i to w postaci niewielkich ułamków, co uniemożliwia odtworzenie formy naczyń. Są to na ogół fragmen-

Ryc. 11. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Wybór materiału z jamy 94: a—g — ceramika, h — fragment szpili brązowej

Fig. 11. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Selection of material from pit 94: a—g — pottery, h — fragment of a bronze pin

Ryc. 12. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Wybór ceramiki z jamy 97 (a—b, d—h) i 94 (c)

Fig. 12. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Selection of pottery from pit 97 (a—b, d—h) and 94 (c)

ty brzegów bądź utracone ucha (ryc. 13c). Zapewne kształtem zbliżone są do innych, lepiej zachowanych okazów, odkrytych w latach poprzednich⁵.

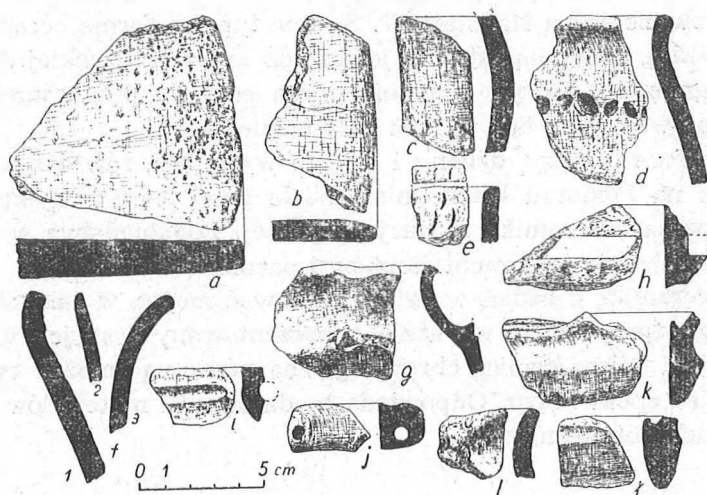
4. Naczynia dwustożkowe — wśród ułamków tych naczyń wyróżnia się duży fragment odkryty w jamie 97. Pochodzi on z naczynia dwustożkowego o łagodnym załomie brzuśca. Powierzchnia jego jest gładzona, szarobrunatna, zdobiona poniżej załomu dwoma rzędami dołków paznokciowych (ryc. 12e). Inne fragmenty pochodzą z partii przykrawędnych naczyń. Barwa ich jest na ogół szarobrunatna lub brunatna. Zbyt małe ułamki nie pozwalają na stwierdzenie, czy są one również orna-

⁵ Por. L. J. Łuka, o. c., ryc. 1c; L. J. Łuka, M. Pietrzak, o. c., s. 88 ryc. 4a, b; 6b.

mentowane lub czy występuje na nich w dolnej części naczynia schropowacenie, podobnie jak na niektórych ułamkach znanych z lat poprzednich⁶.

Spośród innych typów naczyń, mniej licznie występujących, na uwagę zasługują ułamki amforki (ryc. 12f), fragment naczynia sitowego (ryc. 12h) i naczynia o przypuszczalnie jajowatej formie, zdobionego ornamentem paznokciowym (ryc. 13d).

Spośród licznie reprezentowanych talerzy, niewielką grupę stanowią okazy starannie wykonane, dobrze wypalone, o wygładzonych, brunatnych lub nawet czernionych powierzchniach (ryc. 13b). Niekiedy brzeg jest nieco podwyższony (ryc. 11g₁), a nawet zdobiony odciskami paznok-

Ryc. 13. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Wybór materiału z jamy 97: a—g — ceramika, h—l — fragmenty form odlewniczych

Fig. 13. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Selection of material from pit 97: a—g — pottery, h—l — fragments of casting moulds

ci (rys. 13e). Stosunkowo wysokim poziomem wykonania wyraźnie odbiegają od dużej liczby okazów niestarannie przygotowanych. Z tego powodu zaliczyć je można do grupy ceramiki stołowej.

Ustalenie chronologii materiałów z badań opierać możemy niemal wyłącznie na ceramice, mimo że nie może ona stanowić zbyt dokładnego datownika. Jednakże ułamki form odlewniczych oraz ułamki przedmiotów brązowych i innych rolę tę spełniają w jeszcze mniejszym stopniu.

⁶ Por. L. J. Łuka, M. Pietrzak, o. c., s. 87, ryc. 2.

Ceramika znaleziona w Juszkuwie reprezentuje formy długotrwałe. Odnosi się to przede wszystkim do ceramiki kuchennej. Taką formą są naczynia schropowane z 2 uchami pod krawędzią, które występują na Pomorzu Wschodnim od V okresu epoki brązu i trwają w głąb okresu halsztackiego⁷. W jamie 97 odkryto fragmenty naczynia o wygładzonej szyjce, oddzielonej od schropowanego brzusca listwą, zdobioną ukośnymi kreskami. Naczynia tej formy występują w grupie chełmińskiej kultury łużyckiej i datowane są na Hallstatt D⁸. Ułamki znalezione w Juszkuwie datować można jednak już na starszą fazę okresu halsztackiego, gdyż znajdowały się razem z fragmentami naczynia dwustożkowego, zdobionego na załomie dwoma rzędami dołków paznokciowych. Naczynia takie znane są z szeregu stanowisk z terenu Pomorza Wschodniego i datowane są na Hallstatt C⁹. Są one typową formą ceramiki fazy wielkowiejskiej, zaliczaną ostatnio jeszcze do kultury łużyckiej. Obecność innych fragmentów naczyń dwustożkowych pozwala przynajmniej część ceramiki datować na tę fazę okresu halsztackiego.

Pozostałe formy: misy, dzbany i talerze występują również w okresie halsztackim na Pomorzu Wschodnim. Wiele form naczyń wykazuje bliskie powiązania z ceramiką kultury łużyckiej. Podobieństwa spotykamy także w zdobnictwie (ornament żłobków i paznokciowy).

Ogólnie ceramikę z badań w 1969 r. datować można w ramach okresu halsztackiego (przy czym wyraźnie reprezentowany jest jedynie okres Hallstatt C), a dolną granicę chronologiczną przesunąć można ewentualnie na koniec epoki brązu. Odpowiada to datowaniu materiałów uzyskanych w latach poprzednich¹⁰.

Pozostałości produkcji odlewniczej i inne przedmioty

Oprócz dużej ilości materiału ceramicznego, odkryto w 1969 r. dalsze ślady miejscowej produkcji brązowniczej, głównie w postaci ułamków form odlewniczych. Pod względem ilościowym materiał ten jest bardzo bogaty. Odkryto bowiem 504 fragmenty form, dzięki czemu łączna liczba wydobytych z osady juszkuwskiej form przekracza 600 ułamków. W 1969 r. materiału tego dostarczyły jamy nr nr 80, 81, 82, 84, 94, 97 i 99

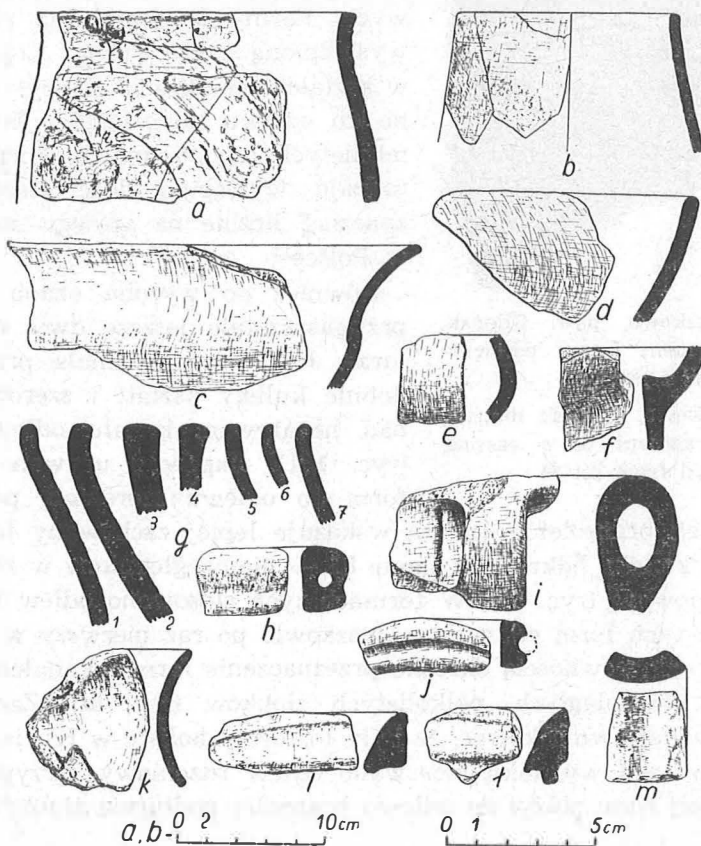
⁷ J. Kostrzewski, o. c., s. 117—118.

⁸ J. Kostrzewski, o. c., s. 225, ryc. 194, 2. Większy, lepiej zachowany fragment takiego naczynia odkryto w 1968 r. (por. J. T. Podgórski, o. c.).

⁹ Np. Wielka Wieś-Swarzewo, pow. pucki (L. J. Łuka, o. c., s. 417—418, ryc. 28a), Ostaszewo, pow. nowodworski (*tamże*, s. 301, tabl. LXVI, d), Gdańsk-Oliwa, stan. 9 (*tamże*, s. 108, ryc. 6), Bychowo, pow. wejherowski (*tamże* s. 52 tabl. VIII, 1e), Chłapowo, pow. pucki (*tamże*, s. 57 tabl. XIII, 3) i in.

¹⁰ Por. L. J. Łuka, M. Pietrzak, o. c., s. 92; J. T. Podgórski, o. c.

w liczbie kilku do kilkudziesięciu fragmentów, z wyjątkiem jamy 84, w której znajdowało się ich ponad 300. Ponadto 4 fragmenty form znaleziono luźno. Ten pokaźny ilościowo materiał, jest w części źle zachowany. Wiele ułamków zachowało się bez widocznych śladów kanału odlewniczego, co poważnie obniża ich wartość poznawczą. Ułamki form odkryte w Juszkuwie pochodzą wyłącznie z glinianych form typu niszczącego, brak jest natomiast form, bądź ich fragmentów, wykonanych z kamienia¹¹.

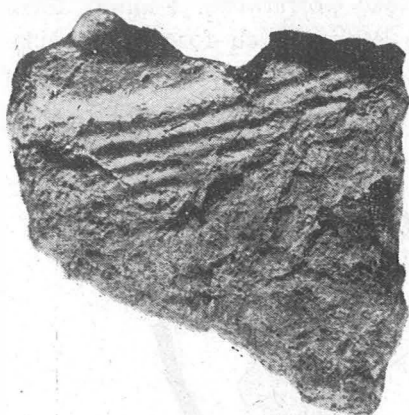

Ryc. 14. Juszkuwo, pow. Gdańsk, stan. 3. Wybór materiału z jamy 99: a—g, i — ceramika, h, j—m — fragmenty form odlewniczych

Fig. 14. Juszkuwo, Gdańsk district, site 3. Selection of material from pit 99: a—g, i — pottery, m, j—m — fragments of casting moulds

¹¹ Oprócz Juszkuwa fragmenty glinianych form odlewniczych znaleziono w Tolkmicku, pow. Elbląg, na osiedlu obronnym kultury łużyckiej (A. Ignacy Dmochowski, *Wyniki prac wykopaliskowych na grodzisku w Tolkmicku (pow. elbląski) w roku 1959*, „Rocznik Elbląski”, t. 2, Gdynia 1963, s. 286).

W omawianym materiale z 1969 r. występują prawie wszystkie rodzaje form znajdujące w latach poprzednich¹². Zdecydowana większość ułamków pochodzi z form w kształcie odwróconej litery D. Kanał odlewniczy tych form ma przekrój kolisty o średnicy 5–6 mm (ryc. 8g;

Ryc. 15. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Fragment formy odlewniczej z jamy 84

Fig. 15. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. A fragment of a casting mould from pit 84

13i, j; 14h, j). Zachowały się po nich ułamki partii zewnętrznych, wewnętrznych, a także pełne fragmenty. Niekiedy występują ślady kanałów wlewowych. Formy te mają dna płaskie i wysklepioną część górną. Lepiono je w kształcie pierścienia. Służyły zapewne do odlewu naszyjników litych zamkniętych lub otwartych. Formy tego rodzaju występują dość często i w znacznej liczbie na szeregu stanowisk w Polsce¹³.

Również do wyrobu ozdób służyły przypuszczalnie jeszcze dwie odmiany form. Jedna z nich miała prawdopodobnie kulisty kształt i szeroki wlew nad negatywem kanału odlewniczego (ryc. 131). Zapewne używano takich form do odlewu szerokich, podłużnie

żłobkowanych bransolet — na to wskazuje lepiej zachowany fragment z negatywu kanału, odkryty w jamie 84 — nieuwzględniony w zestawieniu materiałowym (ryc. 15). W formach tych stosowano odlew rdzeniowy. Ułamki tych form odkryto w Juszkowie po raz pierwszy w 1969 r.

Trudno z całą pewnością określić przeznaczenie form z kanałem w postaci kilku równoległych, półkolistych żłobków (ryc. 8f). Zachowane ułamki pozwalają wnioskować, że były to formy koliste w rzucie z góry; również i w tym wypadku stosowano odlew rdzeniowy. Przypuszczalnie ten rodzaj form służył do odlewu bransolet podłużnie żłobkowanych,

¹² Po raz pierwszy fragmenty form odlewniczych odkryto w Juszkowie w 1966 r. Por. Ł. J. Łuka, M. Pietrzak, o. c., s. 89 i m., ryc. 8a–e.

¹³ Np. Biskupin (Z. Pieczyński, *Formy i przybory odlewnicze z grodu kultury łużyckiej w Biskupinie*, [w:] *III Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w grodzie kultury łużyckiej w Biskupinie w powiecie żnińskim za lata 1938–1939; 1946–1948*, Poznań 1950, s. 114 i in.), Pabianice-Pliszka, pow. Łask (J. Kostrzewski, *Wytwórczość metalurgiczna w Polsce od neolitu do wczesnego okresu żelaza*, „Przegląd Archeologiczny”, t. 9, 1951–52, z. 2–3, s. 189, ryc. 20), Bełchów, pow. Łask (tamże, s. 189, ryc. 19), Bnin, pow. Śrem (J. Fogel, *Pracownia odlewnicza brązu z okresu wczesnożelaznego w Bninie, pow. Śrem*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 32, 1966–1967, z. 3–4, s. 516–518).

w rodzaju ozdób znanych z terenu Wielkopolski w starszej fazie okresu halsztackiego¹⁴. Omawiana forma jest pod wieloma względami zbliżona do poprzedniej. Różnice występujące w wyglądzie negatywnym kanału odlewniczego (rozmiary i kształt żłobków) pozwalają sądzić, że w Jusz-kowie produkowano kilka odmian bransolet.

Do innego celu służyły formy wydłużone, proste, o przekroju w kształcie litery D. Posiadały jeden kanał odlewniczy w czworokątnym przekroju ca 1×1 cm (ryc. 8h, 13h). Dobrze zachowany pełny fragment tej formy z resztą wlewu odkryto w jamie 94. Formy te służyć mogły do odlewu czworobocznych sztabek brązu¹⁵.

Poza ozdobami produkowano w osadzie jusz-kowskiej także i broń — grotty oszczepów. Do tego celu służyły gliniane formy dwuczęściowe. Zachowały się po nich ułamki z negatywami tulei oraz wydłużonego liścia grotu (ryc. 13k, l; 14l, l, m). Z terenu Pomorza Wschodniego z okresu halsztackiego posiadamy niewiele okazów broni, głównie są to brązowe i żelazne okucia pochew mieczy oraz wyłącznie żelazne grotty oszczepów¹⁶. Negatywy grotów na formach odlewniczych z Jusz-kowa przypominają wyglądem grotty znane z V okresu epoki brązu na Pomorzu¹⁷. Jednakże przynajmniej część fragmentów form tego rodzaju datować możemy ceramiką na okres Hallstatt C¹⁸.

W przeciwieństwie do dużej liczby ułamków form brak jest całkowicie w Jusz-kowie ich odpowiedników w postaci gotowych wyrobów brązowych.

Oprócz znalezisk fragmentów form odlewniczych, za ślady odlewnictwa brązu uznać można także znaleziska bryłek brązu, żużle i ułamki wysuszonej gliny z przylepionymi warstewkami brązu. Z oceną zna-

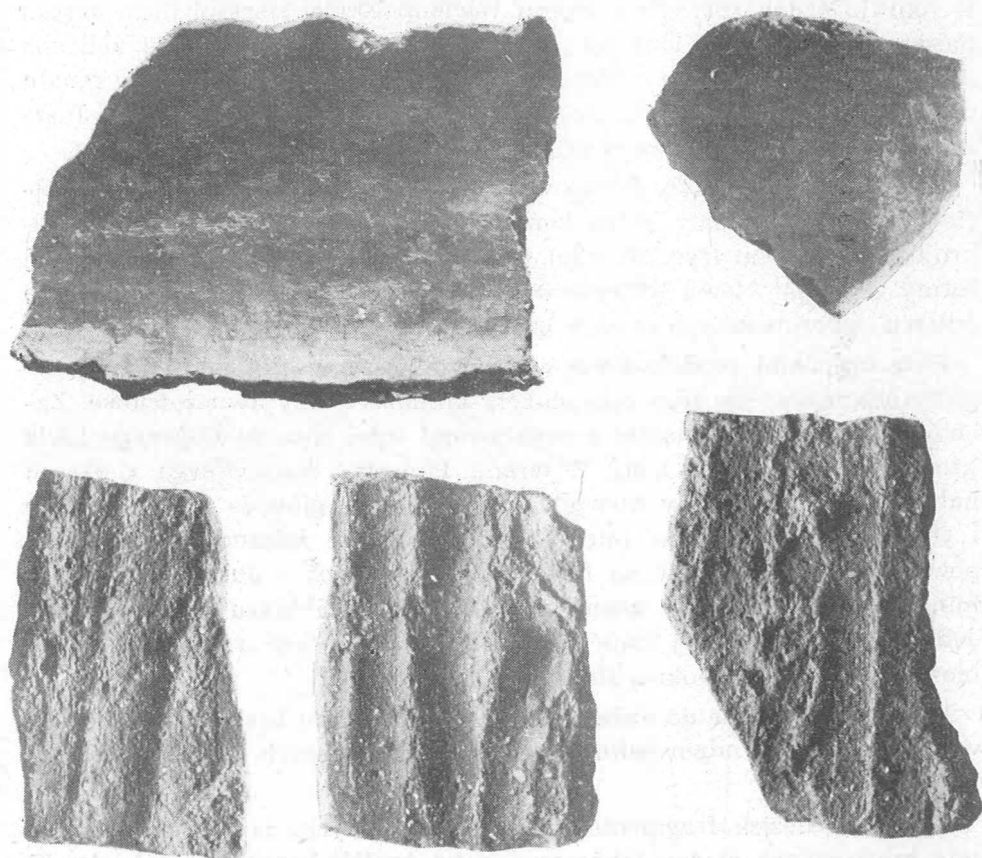
¹⁴ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, wyd. 3, Warszawa-Wrocław 1955, s. 139, ryc. 394 (Brenno, pow. Leszno). Ułamki tych form pominięto omyłkowo w sprawozdaniu z lat 1967—69. Inny pogląd reprezentują autorzy sprawozdania za rok 1966, uważając te formy za służące do odlewu napierśnika kołnierżowatego (por. L. J. Łuka, M. Pietrzak, o. c., s. 89 i n.).

¹⁵ Formy takie znaleziono w Biskupinie — por. Z. Pieczyński, o. c., s. 120, ryc. 11; s. 122, ryc. 13.

¹⁶ J. Kostrzewski, *Pradzieje Pomorza*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966, s. 89.

¹⁷ J. Kostrzewski, *Kultura...*, s. 160, ryc. 115; por. również okaz z Frydychowa, pow. chojnicki, datowany na V okres epoki brązu (W. La Baume, *Zur Kenntnis der Metall-Technik in der Bronzezeit und ältesten Eisenzeit*, [w:] *50 Jahre Museum für Naturkunde und Vorgeschichte in Danzig*, Danzig 1930, s. 142, ryc. 25).

¹⁸ Obok ułamków form tego typu znaleziono w jamie 97 wspomniany wyżej fragment naczynia dwustożkowego ze zdobionym żłodem brzuśca. Również w innych jamach znajdowano ułamki takich form z fragmentami naczyń dwustożkowych.

Ryc. 16. Juszkowo, pow. Gdańsk, stan. 3. Fragmenty naczynia z jamy 97

Fig. 16. Juszkowo, Gdańsk district, site 3. Fragments of pots from pit 97

czenia tych znalezisk zaczekać należy do wyników analiz specjalistycznych.

Z innych znalezisk, spośród ułamków nieokreślonych przedmiotów brązowych, na uwagę zasługuje fragment kółka brązowego i kołec szpili brązowej, zachowanej bez główki (ryc. 11h). Znaleziono również ułamek szydła kościanego (ryc. 91), a także kilka kóiecetek kościanych (?). Podobnie jak w latach poprzednich, odkryto kilkanaście niewielkich bryłek bursztynu, zachowanych w większości w bardzo złym stanie. Zapewne był to surowiec przeznaczony do dalszej obróbki, o czym świadczą ślady obróbki nożem, zachowane na niektórych okazach. Przedmioty te nie wnoszą jednak nic nowego do ustalenia chronologii materiałów.

Uwagi końcowe

W niniejszym sprawozdaniu przedstawiliśmy najważniejsze rezultaty badań wykopaliskowych, prowadzonych na stanowisku 3 w Juszkuwie, w pow. gdańskim, w roku 1969. Do wyciągnięcia ostatecznych wniosków należy jednak poczekać do opracowania całości wydobytego materiału, tym bardziej że zamierzone dalsze prace wykopaliskowe mogą wnieść wiele nowych spostrzeżeń. Konieczne jest również przeprowadzenie badań specjalistycznych. Uzyskany w toku wykopalisk materiał zabytkowy jest stosunkowo bogaty i świadczy o różnych dziedzinach życia i gospodarki mieszkańców osady juszkuwskiej. W świetle danych, uzyskanych w 1969 r. i latach poprzednich, można uznać produkcyjny charakter osady, związany z odlewnictwem wyrobów brązowych. Na podstawie ceramiki datować ją można na przełom epoki brązu i żelaza oraz okres halsztacki. Odkrycie fragmentu naczynia dwustożkowego z ornamentem paznokciowym i dość licznych ułamków naczyń tej formy pozwala nawet na zawężenie chronologii do starszej fazy okresu halszackiego.

Wyraźne nawiązania „łużyckiej” ceramiki kultury wschodniopomorskiej w starszym podokresie halszackim na Pomorzu Wschodnim skłoniły badaczy do uznania materiałów z fazy C tego okresu za przynależne jeszcze do grupy kaszubskiej kultury łużyckiej¹⁹. Wnioski te wysnuło głównie w oparciu o materiały z cmentarzysk. Znajdują one wyraźne potwierdzenie w materiale osadniczym uzyskanym podczas badań w Juszkuwie. Co prawda nie wszyscy archeologowie skłonni są zaliczać okres Hallstatt C do kultury łużyckiej i w dalszym ciągu używają w odniesieniu do tego okresu terminu: kultura pomorska²⁰. Odbiegając jednak od kwestii terminologicznych, które w tym wypadku są sprawą mniej istotną, wydaje się prawidłowe uznanie osady juszkuwskiej za użytkowaną u progu epoki żelaza i w okresie halszackim przez tę samą ludność, niezależnie od tego, czy użyjemy obu dotychczas stosowanych nazw kultur, czy pojawi się jakiś nowy termin, który zastąpi dotychczas używane nazwy.

¹⁹ L. J. Łuka, *New materials in the origins of the Pomeranian culture in Eastern Pomerania*, „Archaeologia Polona”, t. 4, 1962, s. 197; J. Kostrzewski, W. Chmielewski, K. Jążdżewski, *Pradzieje Polski*, wyd. 2, Wrocław-Warszawa-Kraków 1965, s. 219 i n.

²⁰ Przy tym terminie pozostaje T. Malinowski, por. tegoż *Obrządek pogrzebowy ludności kultury pomorskiej*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969, s. 9 i n.

TEMPORARY RESULTS OF EXCAVATION RESEARCH CARRIED OUT IN 1969 ON SITE 3 AT JUSZKOWO IN THE GDAŃSK DISTRICT

(Summary)

This report illustrates the most important results of excavations carried out on site 3 at Juskowo in 1969. During studies of an area of about 400 square metres, 21 caves and 4 hearths were discovered, the inventory of 5 caves (80, 81, 94, 97, 99) and 1 hearth (93) being given in the material list. Taking into account the results of research in former years (1963, 1966—1968), the total number of objects discovered (caves and hearths) now amounts to 146.

All the caves discovered in 1969 were relatively small, the size being most frequently from 1 to 2 metres. Seen from above, they were circular, elongated or oval, rarely irregular in shape. The cross-section outline was trough-shaped, bag-like or irregular. Most of the caves contained relics in the form of pottery (chiefly), animal bones, daub, charcoal, articles made of bone, pieces of bronze objects and amber. In 7 there were traces of bronze founding (fragments of clay casts, lumps of bronze, slag).

As opposed to the caves, the hearths, on the whole (with the exception of one) were empty.

Pottery was most frequently represented by pieces of kitchen or cooking pots, several forms being distinguished. So-called table pottery is less numerous, but more differentiated. This group included pieces originating from bowls, goblets, jugs, amphorae, sieve-shaped and double-cone vessels. There were unmerous fragments of so-called circular plates. Ornamentation of vessels is very poor and occurs very rarely. The only decorative motives are grooves and nail prints. From the point of view of form and ornamentation, the pottery discovered at Juskowo in 1969 is related to the Lusation Culture pottery from the end of the Bronze Age and the Hallstatt Period.

The fragments of casts found at Juskowo originate from the destroyable type of clay forms. These were used in the production of ornaments, (necklaces and bracelets), weapons (spearheads) and rectangular bars of bronze.

On the basis of the pottery, the chronology of the material obtained in 1969 can be set as the turn of the Bronze and Iron Ages, also the Hallstatt Period (chiefly Hallstatt C).